

EKONOMİ POLİTİK

İşsizlik ve Orta Vadeli Program

Erinç Yeldan, 9 Aralık 2009

Türkiye 2008'in Ekim ayından bu yana küresel krizin olumsuz etkilerini yaşıyor. Gerek başta sanayi olmak üzere sektörel üretim kayıpları, gerekse artan işsizlik ve gerileyen ücretler bakımından Türkiye, gelişmekte olan ülkeler grubu içerisinde krizden en fazla etkilenen ekonomilerden birisi olageldi. Daha da ötesi, kriz sonrası "toparlanma" sürecinde de Türkiye ekonomisinin gerilerden geldiği ve Türkiye-tipi toparlanmanın cılız ve kırılğan seyrettiği verilerden açık olarak izlenebiliyor.

Küresel kriz şiddetini en yoğun biçimde istihdam ve ücretli kesim üzerinde hissettirdi. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'in verilerine göre Temmuz-Eylül ayları ortalamasını yansıtan "Ağustos" ayında işsizlik oranı % 13.4'e, tarım dışı işsizlik oranı ise %17'ye yükselmiş durumda. 2009'un Ocak-Ağustos dönemini veren ilk 8 ay verilerini, 2008'in eş değer dönemiyle karşılaştırdığımızda toplam istihdam kayıplarının **1 milyon 242 bin** kişiye ulaştığını gözlemekteyiz.

İstihdamdaki bu kayıplara karşın hükümetin bu güne kadar almış olduğu tedbirler yoğunlukla "*kısa dönemli çalışma ödeneklerinin genişletilmesi*"; "*işveren sigorta primlerinin Hazine ve işsizlik sigorta fonundan karşılanması*"; "*toplum yararına çalışma programında geçici istihdam*" programlarına dayandırılmıştır. Söz konusu tedbirler çoğunlukla "*kısa dönemli*", "*geçici*" ve "*işverenlerin istihdam yüklerini azaltıcı*" özellikler taşımakta; Türk işgücü piyasalarındaki yapısal sorunların giderilmesinde yetersiz kalmaktadır.

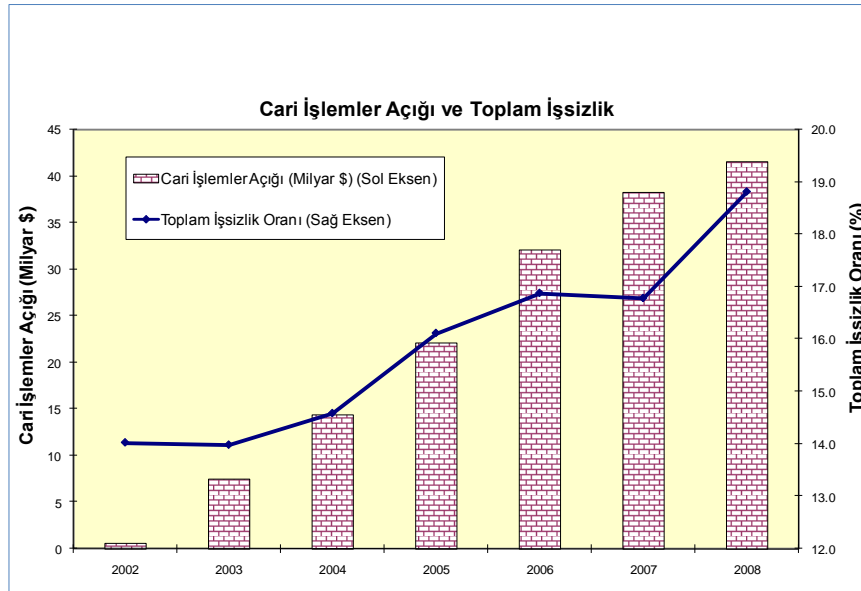
Türkiye'nin 2001 krizi sonrasında hızlı bir büyüme sürecini yaşadığını biliyoruz. Ancak söz konusu dönemde işgücü istihdamında benzer bir başarı yakalanamamış, 2001 krizi öncesinde yüzde 6.5 dolayında olan işsizlik oranı, kriz sonrasında hızla yüzde 10 platosuna yükselmiş ve yüksek büyümeye rağmen bu noktada direnç göstermiştir. Dahası, iş bulmaktan ümidini kesen kişilerin sayısı hızla artmış ve işgücüne katılım oranı da yüzde 50'nin altına gerilemiştir.

Bütün bu özelliklerinden dolayı Türkiye'nin 2001 sonrasında yaşadığı süreç "*istihdamsız büyüme*" olarak anılagelmiştir. Uluslararası ülke deneyimleri istihdamsız büyüme kavramının Türkiye'ye özgü olmadığını ve aslında sıcak para akımlarıyla ve dış borçlanma ile "finanse edilen" spekülasyon büyümenin ayrılmaz bir parçası olduğunu vurguluyor.

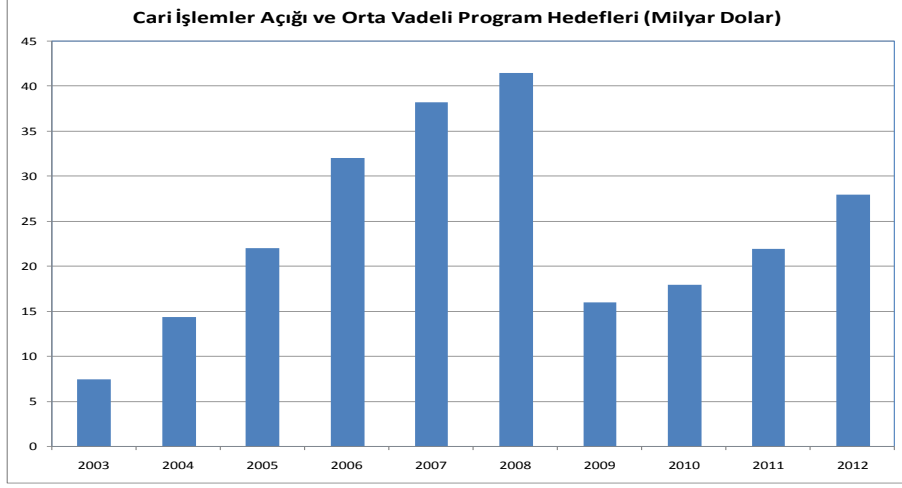
Türkiye ekonomisinin 2001 sonrası en önemli ayırdeci özelliklerinden birisi de yüksek oranlı dış açığı (cari işlemler açığı) idi. Cari açık, nasıl finanse edilirse edilsin, özü itibarıyla işsizlik sorununun derinleşmesine doğrudan katkıda bulunmaktadır. Zira, cari işlemlerdeki açık, nihai olarak yurt içinde yerli üretimi baltalamakta ve istihdamı geriletmektedir. Cari açık ve işsizlik bir madalyonun iki yüzü gibi, birbirini bütünleyen olgulardır.

Bu tespiti betimlemek için aşağıdaki ilk şekilde 2001-krizi sonrasında Türkiye ekonomisinde gerçekleşen cari işlemler açığı sol eksende, toplam işsizlik oranı (açık artı gizli işsizlik) ise sağ eksende belirtilmektedir. Görüldüğü üzere Türkiye 2002'den bu yana giderek artan oranda cari işlemler açığı vermektedir. Söz konusu açık, özü itibariyle, Türkiye'nin dış dünyaya sunmakta olduğu yüksek reel faiz getirisine dayanmaktadır. Bu şekilde uyarılan yüksek hacimli döviz girişleri döviz kurunu ucuzlatmakta ve ithalat talebini kamçulamaktadır. Türkiye'nin bir spekülatif kazanç ve ithalat cennetine dönüştürüldüğü bu ortamda, yerli üretim ve istihdam yerine, dış dünyadaki üretim ve istihdam beslenmektedir.

Ucuz ithalat diğer bir yandan da yurt içinde yan sanayileri ve yerli ara malı ve girdi üreticilerinin kazançlarını eritmekte, ucuz ithal girdileri yerli sanayileri piyasadan dışlamaktadır. Bunun sonucunda orta ve küçük boy işletmeler ve dikey bağlantılı yan sanayiler teker teker üretimden çekilirken Türkiye'nin ara ve yatırım mallarında dışa bağımlılığı artmaktadır.

Dolayısıyla, Türkiye'nin işsizlik ve "istihdamsız büyüme" sorunlarının ana kaynakları uygulanmakta olan makro ekonomik politikalarda ve dışa bağımlı sanayileşme stratejisinde aranmalıdır. Bu tespitten hareketle Türkiye ekonomisinin 2009-2012 arasını kurgulayan *Orta Vadeli Ekonomik Program* metninde cari işlemler açığı ile ilgili varsayımlara bir bakalım. Aşağıdaki iki no'lu şekil OVP'de cari açığın planlanan seyrini sergilemektedir.

İki resmi yan yana koyunuz. Ekonomi idaresinin Türkiye ekonomisinin dış ilişkilerine dair varsayımları son derece açıktır: Bu programın temel varsayımları *dış borçlanma, dış açık ve yabancı sermaye yatırımlarına dayalı spekülasyon-yönlü büyümedir*. 2001 sonrasında gözlemleri altında, böylesi bir perspektif dahilinde, Türkiye'nin işsizlik sorununu "çözülmesi" için atılan adımlar ne denli gerçekçidir?